

Szindrómák

Ahasvérustól Walt Disney-ig (1. rész)

A szindrómák tömegében számos olyannal találkozunk manapság is, amelynek névadója mitológiai, irodalmi, történelmi személy. A mai – főleg a fiatalabb – orvosgenerációk nem mindig tudják, hogy az adott szindróma névadója kicsoda vagy micsoda. Többségükről az átlag orvos nem is hallott, az eredeti név lekopott, esetleg a tudomány fejlődése során több kórképre bontották azokat, és/vagy ma már többnyire a latinul megfogalmazott vagy szerzői néven tovább élő megfelelőjükkel találkozhatunk. Ezeket az elnevezéseket többnyire akkor alkották, amikor az orvosok klasszikus műveltsége még magas szintű volt. Amikor a középiskolákban görög és latin nyelvet is oktattak, amikor magától értetődő volt, hogy eligazodtak az ókori mitológiában, történelemben és a vallásos fogalmakban. Az orvosok társadalmi presztízse részben abból is adódott, hogy otthonosan forogtak a művészetek és tudományok világában. Lakásukban nagy könyvtár, hangszerek voltak, zenéltek, esszéket írtak, utaztak. A szülői ház légköre aztán a mesterséggel együtt apáról fiúra szállt.

Vannak a felsorolásban szindrómák, amelyek bár többnyire szerzői néven ismertek, de olyan „ragadványnevük” is van, ami kifejezi a szindróma lényegét, és általában ezen a néven ismertek. Ilyen esetben a szerzői nevet is közlöm, de ezeket a szindrómákat ragadványnevük alapján sorolom be.

Az összeállításba felvettem néhány olyan szindrómát is, ami nem személyhez kötődik, de elnevezésük szemléletes-szellemes, és lassan kikopik az orvosi nyelvből, pedig színesíti azt.

Dr. Berta Gyula

Ahasvérus-szindróma (psychopathia pseudologia phantastica)

Pszichopátiás kórkép, amikor a betegek orvostól orvosig, kórházzról kórházra vándorolnak, gyógykezelést és különböző műtéti beavatkozásokat követelnek. Körtörténetük számos kórházban és nem ritkán rendőri nyilvántartásban is megtalálható. Többnyire erős gyógyszerfogyasztók, gyakran alkoholisták, vagy borderline drogosok. A férfi–nő arány 3:1, előfordulását 19–62 év között írták le, átlagéletkoruk 39 év. Tüneteiben hasonlít a Münchhausen-szindrómára, de Van Gogh szindrómaként is említik.

A szindróma névadója: Ahasvérus

Ő a legendabeli cipész, aki nem engedte a Golgotához vezető úton elhaladó Jézust a keresztvitel közben a háza előtt megpihenni, kigúnyolta, elkergette. Ezért az idők végezetéig, az Utolsó Ítéletig bolyongania kell. „Én megyek, de te addig várakozol, míg én újra eljövök” – mondta volna Jézus. Ehhez kapcsolódik a „bolygó zsidó” legendája is, mert szívtelen viselkedése

miatt az örökké tartó vándorlás lett Ahasvérus büntetése, és ebből ered a szindróma elnevezése is. Többféle mítosz kering arról, hogy a Passió utáni évszázadokban hol és milyen módon élt vagy él. Úgy tartják, hogy minden száz évben megfiatalodik, 30 évéssé lesz. (Csak érdekességként: az egyik legutolsó hír 1948-ból való. A szemtanúk hírlapokban megszelleztetett „hiteles” beszámolója szerint a New York-i Public Library férfi mosdójában bukkant fel.)

Ahasvérus nem az egyetlen a legendákban: az átok sújtotta, megnyugodni nem tudó személyek előfordulnak a zenében (Wagner: Bolygó hollandi; Halevy: A zsidó nő), a képzőművészetben (pl. Gustave Doré) és filmen is. Mitikus rokonai: a számkivetett és örök vándorlásra ítélt Káin; az arab Chidherr, továbbá Zerib, akiknek a földön kell megvárniok Jézust; az aranyborjút készítő, örökké bolyongó Szamiri;

**Ahasvérus
Xerxész perzsa
királyként**

Buddha tanítványa, Pindola, aki elbizakodottsága miatt ítéltetik halhatatlanságra. Ahasvérus neve az Ószövetségben is felbukkan (Eszter könyve), és Xerxész perzsa király nevével azonosítják.

Achilles-ín szindróma

Az Achilles-ín a felületes közös lábszárhajlító izmok ina. Túlfeszülése a talpi faszciához hasonlóan, legtöbbször pes planus következménye. Leginkább sportolók, futók problémája. Sportbalesetek gyakori következménye az Achilles-ín részleges vagy teljes szakadása, amit fájdalom, vérzés és duzzanat, valamint a lábfej mozgásának korlátozottsága kísér.

A szindróma névadója: Achilles

Nevét a trójaiak ellen harcoló hős Achillesről, Homérosz Iliásának központi alakjáról kapta. Anyja Thetis, a Stix folyóba mártotta, hogy sebezhetetlen legyen, és valóban – a monda szerint – csupán a sarkán volt sebezhető, ahol anyja fogta, amikor vízbe mártotta, ott, ahol ez a vaskos ín tapad. Achillest végül Paris ölte meg, aki egy Apollóntól kapott mérgezett nyilat lőtt a görög hős sarkába.

Apostolkéz (manus apostolica)

Bizonyos kóros folyamatok következtében – elsősorban Dupuytren-kontraktúrájánál – jellegzetes kéztartás jelentkezik: a kéz aponeurózisának zsugorodása elsősorban a IV. ujjat kényszeríti flexiós helyzetbe, de gyakran az V. és a III. ujjat is érinti a folyamat. A nervus radialis sérülése is hasonló kéztartással jár, mivel a IV. és az V. ujj fesztetését végző izmok beidegződése esik ki. Ezeknél a kórfolyamatoknál a jelenség megnevezésére a manus apostolica kifejezést használjuk.

A kórkép elnevezésének eredete:

Az apostolok, Krisztus tanítványai a Biblia igéjét hirdették, mesterük tanait terjesztették a világban. A képzőművészek, elsősorban a szobrászok, évszázadokon keresztül jellegzetes kézmozdulattal ábrázolták őket: alkarjukat felemelve hüvelyk- és mutatóujjuk extenzióban, középső ujjukat félig, gyűrűs- és kisujjukat csaknem teljesen behajlítva tartják.

Alíz Csodaországban szindróma (Todd-szindróma)

Pszichés tünetcsoport, illúziókkal, érzékcsalódással. A beteg saját magát is torzítva érzékeli,

az érzékelt tárgyak túl nagyoknak tűnnek, vagy a környezetüket valótlanul kicsinek látják. Társulnak még ezekhez időtorzulás, testtorzulás, egyensúlyproblémák, hangtévesztések, üldözési zavar. Az illúziók, hallucinációk nem állandóak, de heteken át tarthatnak és visszatérhetnek. A tünetegyüttes szkizofrénia, epilepszia, migrén, kábítószerhatás (LSD, marihuána) vagy lázas delíriumok alatt jelentkezhet.

A szindróma névadója:

Az 1865-ben megjelent Alice Csodaországban (*Alice's Adventures in Wonderland*) című könyv, Lewis Carroll nonszensz meseregénye. Valószínűsítik, hogy Lewis Carroll migrénjének következtében fellépő hallucinációja ihlethette a könyv jellegzetes jeleneteit, amiknek során különös, nem valóságos szereplők bukkannak fel egymás után. Alice álmában belezuhan egy nyúlüregbe, és egy abszurd mesevilágba kerül, ahol furcsa szerzetekkel találkozik. Néhol megnő, majd összemegy, beszorul a Nyuszi házába, hernyókkal beszélget, örültekkel teázik, kriketkezik a Szív Királynővel, majd felébred álmából. A szereplők mulatságosan lehetetlen ötleteikkel szurreális keretet adnak a történetnek. Carrollt, könyve alapján a modern abszurd első számú előfutárának tartják. Ezért nem is tekinthetjük valódi gyermekkönyvnek (bár a megszokott besorolása ez), hiszen felnőttként olvasva nyilvánvaló lesz, hogy több interpretációs tartománya van: logikai játékok, relativitáselmélet, karikatúrák és szóciccek, a viktoriánus kor kritikája és az elmaradhatatlan szabad asszociáció.

Bezártság-szindróma

A bezártság-szindróma vagy „locked-in” szindróma egy olyan állapot, amiben az alany öntudatánál van, és gondolkodása ép marad, de nem képes mozogni és kommunikálni. A beteg mondanivalóját csak kódolt üzenetekkel tudja közölni, amiket pislogással közvetít, mivel a szindrómában a test csaknem minden akaratlagosan mozgatható izma lebénul, csak a szem- vagy csak az arcizmok mozgathatók.

Az állapot úgy jellemezhető, mint ami az elevenen való eltemetéshez áll a legközelebb, innen ered a francia elnevezése: élve elfalazva betegség (maladie de l'emmuré vivant). Az agytörzs sérülése okozhatja, miközben a kérgi területek épek maradhatnak. Okként traumás

agysérülést, agyvérzést, gyógyszer-túladagolást szoktak megjelölni. Az olyan számítógépes segítő technikák, mint például a Dasher, támogathatják a kommunikációt úgy, hogy a szemmozgást követik, és abból olvassák ki az üzenetet.

Diogenész-szindróma

Megfelelő anyagi körülmények között élő idős emberek bezárkóznak a lakásukba, megközelíthetetlenül válnak, elutasítják a segítséget, miközben piszokban, mocsokban élnek, kaktusokat gyűjtenek maguk köré. A realitásokat el-túlozzák, gondolkodásuk gyanakvó, paranoid. Körülményeik (és az alapbetegség) miatt magas a halálozás. A tünetegyüttes oka: arterioszklerózis és lakunáris agylagyulások.

A szindróma nevének eredete:

Szinopéi Diogenész (i.e. 404–323) görög filozófus. Több ellentmondó életrajza van. Legközismertebb jellemzése egy goromba, különködő Diogenészt ábrázol, aki szereti megbotránkoztatni az embereket, hordóban lakik, mindenkihez van egy rossz szava. A szindróma elnevezői minden bizonnyal ezt a portréját vették alapul. Más életrajzok szerint igen művelt „szellemi parazita”, megjegyzései inkább élcelődők, ismét mások vélekedése alapján bölcs filozófus.

Számos szellemes-bölcs mondása maradt fenn. Egy ezek közül: „A nagy értékű dolgokat potom pénzért megveheted – mondta –, az értéktelent meg drágán. Egy szobrot háromezer drahmáért kapsz, egy mérő árpalisztet meg két rézgarasért.”

Gargoylismus (Hurler-betegség)

Törpenövés, széles, benyomott arc, széles orrgyök, vastag nyitott ajkak, lejjebb helyeződött fülek, vastag homlokráncok, valamint sokféle csontrendellenesség jellemzi a kórképet. A szövetekben felhalmozódó anyag mukopoliszacharid.

A betegség nevének eredete:

Főként a gótikus katedrálisokon láthatók azok a vízköpő figurák, amelyek a tetőn összegyűlő esővíz elvezetésére szolgáltak. E szobrok rendszerint sajátos torzszülötteket, gnómszerű lényeket formáznak. Közismertek például a párizsi Notre-Dame figurái. Latin nevük gurgulio volt, elterjedtebb azonban a francia gargouille elnevezés, amiből az angol gargoyle szó származik.

Az 1910-es években írtak le egy örökletes raktározási betegséget, amelyet a betegek vízköpő figurákra emlékeztető arckifejezése alapján gargoylismusként neveztek el.

Hableány-szindróma (The Little Mermaid Syndrome, sirenomelia)

Az úgynevezett sellő-szindróma azt jelenti, hogy az újszülött lábai a háttól lefelé egészen a talpakig összenőttek. Előfordulhat olyan változata is, hogy az ujjak vagy a lábujjak nőnek csak össze. Minden 70 ezer szülésből egy kisbaba látja meg így a világot, és nagyon ritka, mikor a csecsemő életben marad. A legismertebbek egyike a 2004-ben Peruban született sellő-szindrómás kislány, Milagritos Cerrón, akinek lábait sikeresen szétválasztották. Nagy publicitást kapott, a műtétet végző kolléga sztársebész lett.

A szindróma nevének eredete:

Christian Andersen egyik meséjének hősnője egy sellő, aki deréktól felfelé női testű, azon alul viszont halfarokkal élő legendás teremtmény, apja víz alatti királyságában él rokonaival.

Mikor tizenöt éves lesz, megengedtetik neki, hogy a felszínre úszszon, és megtekintse a földi világot. Amikor a felszínre ér, meglát egy hajót, rajta egy jóképű herceggel, és még így, a távolból is beleszeret. Hatalmas vihar kerekedik, a kis hableány megmenti a herceget a biztos fulladásos haláltól. Beleszeret a hercegbe, aki mást vesz feleségül, ekkor a kis hableáynak megszakad a szíve, a teste tajtékká változik. (Legismertebb ábrázolása a koppenhágai kikötőben elhelyezett sellő szobor). ■

Forrásmunkák

Elsődleges forrásom Dr. Józsa László: Névvel jelölt szindrómák című műve volt (Medicina Kiadó 1986), a szindrómák rövid jellemzését is többnyire tőle vettem át, de számos adatot találtam a *Lege Artis Medicinae* és a *Sine Morbo* című lapokban, valamint a *Ponticulus Hungaricus* elektronikus folyóiratban. Az anyag többségét az internetről gyűjtöttem be, közben ismét tudatosodott bennem, hogy rengeteg átfedés, ismétlődés (átmásolás) van az egyes honlapok között. Igyekeztem a vándorhibákat kiszűrni. Remélem, sikerült.

Nyelvét kiöltő gargoyle

A kis hableány a koppenhágai kikötőben